

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Карпенка Олександра Івановича на тему «Забезпечення економічної безпеки національних економік в умовах глобальної регіоналізації», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

У сучасних умовах розвитку, що характеризуються високим рівнем невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища, національні системи економічної безпеки країн зазначають суттєвих змін, особливо під впливом глобальних трансформацій. Національні системи економічної безпеки, що є вагомим компонентом системи глобальної безпеки, під впливом процесів регіоналізації та посилення міжрегіонального співробітництва формують регіональні комплекси безпеки, що поєднують зусилля країн у протистоянні загрозам внутрішньорегіонального та зовнішнього середовища та консолідації дій у забезпеченні стійкості соціально-економічного розвитку. В цьому контексті дисертаційна робота Карпенка О.І., що присвячена дослідженню процесів забезпечення економічної безпеки національних економік в умовах глобальної регіоналізації є актуальною.

Наукові результати, висновки та пропозиції, що представлені в дисертаційній роботі, характеризуються високим рівнем обґрунтованості та аргументованості. Зміст дисертації в цілому характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань відповідно до визначеної мети. До найбільш вагомих результатів дослідження, що формують наукову новизну, варто віднести такі:

- запропонований науково-методичний підхід до оцінки економічної безпеки, що поєднує різні фокуси оцінки елементів системи економічної безпеки на відповідних ієрархічних рівнях (глобальному, регіональному та національному), зокрема оцінку глобального середовища безпеки через аналіз загроз та ризиків; багатокритеріальну оцінку позицій країн у глобальному економічному середовищі; компаративний аналіз регіональних комплексів безпеки; оцінку зовнішньоторговельної складової в системі економічної безпеки, аналіз національних особливостей стану системи економічної безпеки, застосування якого в системі оцінки безпеки дозволяє визначати та обґрунтовувати передумови покращення стійкості розвитку та укріплення безпекових позицій країни;

- розвинені концептуальні підходи до дослідження систем регіональної безпеки через систематизацію теорій та концепцій за логіко-послідовною еволюцією на основі таких ознак, як дія внутрішніх та зовнішніх факторів, вплив регіональних відносин, що дозволило виділити різні моделі регіональної співпраці у сфері безпеки (альянси, модель колективної безпеки, модель режиму

безпеки, модель безпекової спільноти), що визначає подальші наукові розвідки безпекових студій;

- удосконалені методологічні засади дослідження глобальної регіоналізації шляхом виділення нового формату міжрегіональних зв'язків, які визначаються високим рівнем інституціоналізації (бірегіоналізм), до яких активно залучаються країни/ інтеграційні об'єднання/ регіональні групи різної континентальної приналежності, між якими встановлюється розгалужена система відносин (транснаціональний інтеррегіоналізм), у т.ч. у форматі стратегічного партнерства (гібридний інтеррегіоналізм), та відповідного уточнення ієрархії рівнів економічної безпеки (глобальний (у тому числі бірегіональний, трансрегіональний, гібридний), регіональний (міждержавний), національний, внутрішньодержавний, базовий), її відповідних структурних компонентів (безпека глобальна, міжнародна, національна, економічна, економічна безпека регіонів та міст, економічна безпека суб'єкта господарювання, безпека людини та її потреб), що відповідає сучасній просторовій структурі світового господарства і впливає на визначення стратегічних пріоритетів безпеки національної економіки, її залучення до регіональних безпекових комплексів;

- поглиблені концептуальні засади визначення напрямів глобальних трансформацій із урахуванням критичного впливу російсько-української війни на формування глобальної безпеки за сферами та напрямками впливу на безпековий розвиток національних економік, а саме: економічний, соціально-демографічний, природно-екологічний, технологічний, політико-ідеологічний (геополітичний), культурно-цивілізаційний (довоєнні, визначальні до 2022 року); реконфігурація економічних моделей, соціальна поляризація, навколишнє середовище та стійкість, здоров'я та благополуччя, технологічна конвергенція, послаблення впливу влади та підвищення невизначеності, геополітична фрагментація, індивідуальні повноваження та зміна цінностей (ті, що актуалізувалися в умовах воєнних дій, визначальні з 2022 року);

- удосконалений методичний інструментарій оцінювання зовнішньоторговельної складової економічної безпеки, а саме, запропонований інтегральний індекс зовнішньоторговельної складової економічної безпеки, що враховує кількісні виміри рівня зовнішньоторговельної компоненти безпеки, застосування якого дозволяє ідентифікувати ризики в системі забезпечення зовнішньоторговельної безпеки, оцінювати її вплив на інші фактори, що визначають стійкість соціально-економічного розвитку країн.

Достовірність результатів наукового дослідження підтверджується високим рівнем як теоретико-методологічного, так і емпіричного обґрунтування висновків та рекомендацій на основі обробки великого масиву статистичної інформації з баз даних ключових міжнародних організацій з використанням широкого спектру як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження,

зокрема методів статистичного аналізу та компаративного аналізу, методу багатокритеріальної оцінки позицій країн ЄС та України в глобальному економічному багатовимірному аналізі та побудови інтегральних показників тощо.

Практична цінність розробок автора підтверджується результатами їх впровадження в діяльність органів державного та регіонального управління, зокрема Бюро економічної безпеки, Чернівецької обласної державної адміністрації, Чернівецької міської ради, та діяльність підприємств.

Дослідження виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Маріупольського державного університету, зокрема науково-дослідних тем «Теоретико-методологічне забезпечення та розробка інструментарію модернізаційної моделі регіонального розвитку в нових територіально-просторових умовах» (номер державної реєстрації №0118U000551), «Формування економічної безпеки країн Центральної та Східної Європи в міжнародному безпековому середовищі» (номер державної реєстрації №0121U110940), при цьому матеріали дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Маріупольського державного університету при розробці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Міжнародна економічна безпека», «Глобалізація і регіональний економічний розвиток»

Наявність опублікованих 23 наукових праць, у яких відображені основні положення дисертаційної роботи, та участь у 14 науково-практичних конференціях є свідченням достатньої апробації результатів дослідження.

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора порушень академічної доброчесності не виявлено; елементи фальсифікації чи фабрикації тексту відсутні.

Відзначаючи високий науковий рівень результатів та їх вагому практичну значимість, слід зазначити деякі дискусійні моменти, що вимагатимуть додаткового осмислення та можуть бути враховані у подальших дослідженнях автора, а саме:

- Досить ґрунтовним виглядає систематизація глобальних рейтингів країн світу за різними сферами, що корелюють з групами ризиків безпеки (економічні, соціальні, технологічні, політико-правові, екологічні), які відповідно до авторського підходу, що передбачає комплексне оцінювання економічної безпеки, поєднано в структуру інтегрального індексу лідерських позицій країн у глобальному середовищі. При цьому додаткового обґрунтування потребують: по-перше, вибір форми інтегрального індексу (геометрична), по-друге, застосування ваг щодо різних індикаторів (індексів глобальних рейтингів) з метою врахування різної міри впливу на підсумкову інтегральну оцінку.

- У роботі автором проведений компаративний аналіз регіональних безпекових комплексів (п.2.2) за такими критеріями, як умови формування,

потенціал розвитку, оцінка середовища безпеки та загрози, що його обумовлюють, а також особливості інституційного забезпечення економічної безпеки. З урахуванням тези автора, що система забезпечення безпеки ґрунтується на ефективній оцінці та управлінні ризиками, доцільно було б також виокремити та систематизувати регіональні ризики безпекового розвитку.

- Для апробації індексу зовнішньоторговельної безпеки автором сформована вибірка 10 країн ЄС, на які припадає 85% ВВП ЄС (с. 69), однак, з позиції логіки проведення порівняльного аналізу країн ЄС та України в контексті викликів зовнішньоторговельній безпеці також доцільно було б до вибірки країн включити країни, що є основними торговельними партнерами України серед європейських, зокрема (окрім включених Польщі, Німеччини, Іспанії, Нідерландів) Румунію, Угорщину та Словаччину.

Наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження, яке є завершеною науковою працею, що містить елементи наукової новизни та практичної цінності, повністю відповідає вимогам МОН.

Викладене вище дає підстави констатувати, що дисертаційна робота на тему «Забезпечення економічної безпеки національних економік в умовах глобальної регіоналізації» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022р., а її автор Карпенко Олександр Іванович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин
Маріупольського державного університету

Ольга ЗАХАРОВА

Особистий запис О. Захарова
к.е.н., доцент засвідчує
Начальник загального відділу Оксана Стретович

Оксана СТРЕТОВИЧ